

Küçük Çocuklarda Akran İlişkilerinin Okula Uyum Değişkenlerini Yordayıcı Gücü: KKTC Örneği^a

İD HÜLYA GÜLAY OGELMAN^b İD PEMBE AYTAÇ^c

Geliş Tarihi: 01.02.2020 | Kabul Tarihi: 31.07.2020

Öz: Araştırmanın temel amacı; okul öncesi eğitime devam eden çocukların akran ilişkilerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklem grubunu, KKTC'nin Lefkoşa kazasında okul öncesi eğitime devam eden, 5 yaş grubundan 121 çocuk (63 kız (%52,1), 58 erkek (%47,9)) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Ladd ve Profile Çocuk Davranış Ölçeği, akran seçimine dayalı sosyometri tekniği ile 5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Ladd ve Profile Çocuk Davranış Ölçeği ile 5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği okul öncesi eğitimi öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Akran seçimine dayalı sosyometri tekniği, çocuklara bireysel olarak uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre akran ilişkileri değişkenlerinden sosyal etki, sosyal tercih, aşırı hareketlilik, sosyal olmayan davranış, olumlu sosyal davranış, dışlanma, kaygılı-korkulu olma ve saldırganlık, okula uyum değişkenlerinden en az birini yordamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akran ilişkileri, sosyometri, okula uyum, küçük çocuklar.

^a Bu çalışmaya ait Etik Kurul izni Ekim 2019'da KKTC Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıştır. İzin belgesi makalenin sonundadır.

^b Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
hulyagulay7@hotmail.com

^c Yakındoğu Üniversitesi, EBE, Okul Öncesi Eğitimi Programı

The Predictive Power of Peer Relationships on School Adjustment Variables in Young Children: The Case of TRNC

Abstract: The main purpose of this study was to examine the predictive power of peer relationships of preschool children on school adjustment variables. The sample group of the study consisted of 121 children (63 girls (52.1%), 58 boys (47.9%) in the age group of 5 years, attending preschool education in Nicosia city of TRNC. In the study, Ladd and Profile Child Behaviour Scale, sociometry technique based on peer selection, and Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 Years of Children have used the data collection tools. Ladd and Profile Child Behaviour Scale and Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 Years of Children were completed by preschool teachers. The sociometry technique based on peer selection was applied to children individually. According to the results of the study, social effect, social preference, hyperactivity, asocial behavior, prosocial behavior, excluded, anxious-fearful and aggression among peer relationship variables predicted at least one of school adjustment variables.

Keywords: Peer relationships, sociometry, school adjustment, young children.

Giriş

Akran ilişkileri, okul öncesi dönemde temelleri atılan, çocukların gelişim alanlarını kısa ve uzun süreli olarak etkileyebilecek önemli bir kavramdır (Rubin, Bukowski ve Parker, 1998). Türkiye’de özellikle son 10 yıldır okul öncesi eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte küçük çocuklar formal eğitim sistemi içerisinde akranlarıyla düzenli zaman geçirmektedirler. Okul öncesi eğitimin yaygınlaşması, akran ilişkilerinin yanı sıra okul uyum kavramını da beraberinde getirmektedir. Yaşamın ilk yıllarındaki okula uyum, çocukların okul yaşamındaki ilerlemeleri beraberinde getirebilmektedir (Odinko, 2016). Okula uyum, sosyal yeterliliği oluşturan unsurlardan biridir ve çocuğun akranlarıyla, öğretmenleriyle etkili ilişkiler kurmasını da sağlar (Herndon ve diğ., 2013). Norveç’te 932 çocuk ile yapılan bir araştırmada, okul öncesi dönemdeki uyumun ilkokuldaki uyumu kolaylaştırdığı ifade edilmiştir (Cook, Dearing ve Zachrisson, 2017). Okula uyumun öneminden dolayı okul öncesi dönemden üçüncü sınıfa kadar eğitimin uyumlu ve koordineli bir yaklaşım içinde bulunması gerektiği savunulmaktadır (Kagan ve Tarrant, 2010).

Okul öncesi dönemdeki arkadaşlıklar paylaşım, samimiyet, yakınlık, sevgi, oyun ve etkileşim gibi kavramlarla tanımlanabilmektedir (Howes, 1996). Görüldüğü gibi arkadaşlık kavramı içerisinde olumlu özellikler yer alırken, akran ilişkileri olumlu durumların yanı sıra olumsuz durumları (akran şiddeti, dışlanma, reddedilme) da kapsar. Küçük çocuklar, okul öncesi eğitim sürecinde, hem akran ilişkilerini geliştirmekte hem de çeşitli sorunlar yaşayarak farklı deneyimler elde edebilmektedir. Örnek olarak, akranları tarafından reddedilebilir, dışlanabilir, akran şiddetine maruz kalabilirler. Okul öncesi dönemde özellikle üç-beş yaş arasında sembolik oyun becerileri ile olumlu sosyal davranışlarda hızlı bir artış görülebilirken, saldırganlık gibi olumsuz davranışlarda da azalmalar olabilir (Strayer, 1989). Bu durum, akran ilişkilerini olumlu yönde geliştirebilir. Ladd ve Sechler (2012), saldırganlık gibi anti-sosyal davranışla-

rın, işbirliği gibi olumlu sosyal davranışların ve sosyal olmayan davranışların küçük çocukların akran ilişkilerinde başarılı olup olmayacağını ya da zorluklarla karşılaşp karşılaşmayacağını belirleyebildiğini ifade etmişlerdir.

Okul öncesi dönem çocuklarının akranlarıyla karşılaştığı sorunlar, kısa ve uzun süreli sonuçlar ortaya koyabilir. Kısa süreli olarak, çocukların sosyal yeterliliğini, kendilik algısını, duygusal iyilik halini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Wentzel, 2017). Uzun süreli olarak da uyum sorunları, okulu bırakma, suç işleme, yalnızlık, depresyon, kaygı, fiziksel sağlık sorunları ve duygusal sorunlara yol açabilir (McDougall ve diğ., 2001). Nakamichi, Nakamichi ve Nakazawa (2019), 48 çocuğu, okul öncesi eğitimden ilkökul 1. sınıfın sonuna kadar izlemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre okul öncesindeki akran kabulü, ilkökuldaki akran kabulünü; sosyal-duygusal yeterlilikler ise ilkökuldaki akademik başarıyı yordamaktadır. Kore’de yapılan bir boylamsal araştırmada da (Shin ve diğ., 2016), 1227 okul öncesi dönem çocuğunun akran ilişkilerinin ergenlikteki psikolojik uyumun belirleyicisi olduğu ortaya konulmuştur. Görüldüğü gibi küçük çocukların akran ilişkileri gerek okul öncesi eğitimde gerekse sonraki öğrencilik yıllarına etki edebilmektedir. Bu nedenle, okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin dinamiklerinin ortaya konulması önem taşımaktadır. Türkiye’de akran ilişkileri ve okula uyum kavramları son yıllarda gittikçe daha çok araştırılan konular arasında yer almaktadır. Yapılan alan yazın taramasında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin okula uyum üzerindeki yordayıcı etkisini ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın, KKTC’deki okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerine ve okula uyumlarına yönelik çalışmalara rehberlik edebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın temel amacı; okul öncesi eğitime devam eden çocukların akran ilişkilerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesidir. Bu doğrultuda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

- Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal etki düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal tercih düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının aşırı hareketlilik düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal olmayan davranış düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının olumlu sosyal davranış düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının dışlanma düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının kaygılı-korkulu olma düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?
- Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık düzeyi, okula uyum değişkenlerini (işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini sevme, okulu sevme) istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yön-

temi, araştırmada bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan yöntemdir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014).

Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, KKTC'nin Lefkoşa kazasında okul öncesi eğitime devam eden, 5 yaş grubundan 121 çocuk (63 kız (%52.1), 58 erkek (%47.9)) oluşturmaktadır. Çocukların tamamı normal gelişim özellikleri göstermekte ve KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullara bağlı anasınıfları ile anaokullarına devam etmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği: Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, 1996'da öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini öğretmen görüşüne göre değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek Gülay tarafından 2008'de Türkçe'ye uyarlanmıştır. Alt ölçekler ve madde sayıları aşağıdaki gibidir (Ladd ve Profilet, 1996):

1. Akranlarına karşı saldırganlık (7 madde)
2. Akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek (10 madde)
3. Akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek (7 madde)
4. Akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma (9 madde)
5. Akranları tarafından dışlanma (7 madde)
6. Aşırı hareketlilik (4 madde)

Ölçeğin tüm maddeleri "Uygun Değil", "Bazen Uygun", "Tamamen Uygun" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Türkçe'ye uyarlama çalışmalarında, dilsel eşdeğerlik çalışmasının ardından yapılan güvenilirlik, geçerlik çalışmaları sonucunda, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .81 olarak belirlenmiştir. Akranlarına karşı saldırganlık alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .87, akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar göstermek alt

ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .88, akranlarına karşı asosyal davranışlar göstermek alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .84, akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .78, akranları tarafından dışlanma alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .89, aşırı hareketlilik alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı .83 olarak belirlenmiştir (Gülay, 2008).

Akran Seçimine Dayalı Sosyometri: Akran seçimine dayalı sosyometrik teknik ile sosyal etki ve sosyal tercih puanları ortaya konulmaktadır. Bu teknikte her çocuk için olumlu tercih puanları (Sevilme-S) ve olumsuz tercih puanları (Sevilmeme-Se) belirlenir ve iki puan grup içinde standartize edilir. Olumlu ve olumsuz puanlar belirlenirken, her çocuğa belli bir kriter doğrultusunda sevdiği ve sevmediği üç arkadaşının ismi sorulur. Çocukların verdiği cevaplarla, her bir çocuk için olumlu ve olumsuz tercih puanları ortaya konulur. Ardından Sosyal Tercih (ST) ve Sosyal Etki (SE) puanları belirlenir. Sosyal tercihin formülü, en sevilen-en sevilmeyen; sosyal etkinin formülü ise en sevilen+en sevilmeyen şeklindedir. Sosyal tercih ve sosyal etki puanları da standartize edilir (Coie, & Dodge, 1983; Coie, Dodge, & Coppotelli, 1982. Akt. Gülay Ogelman, 2018, s. 81).

Bu çalışmada akran seçimine dayalı sosyometri şu şekilde uygulanmıştır: Her bir çocuğa oyun oynamayı en sevdiği ve en sevmediği üç arkadaşının isimleri sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda en sevilen çocuklar kategorisinde, 1. Sırada seçilmiş ise 3, ikinci sırada seçilmiş ise 2, üçüncü sırada seçilmiş ise 1 puan almıştır. En sevilmeyen çocuklar kategorisinde ise 1. Sırada seçilenler -3, ikinci sırada seçilenler -2, son sırada seçilenler ise -1 puan almıştır. Her bir çocuğun Sosyal Tercih (ST) ve Sosyal Etki (SE) puanları hesaplanmış ve standartize edilmiştir.

5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği: Ölçek, 1996'da G. W. Ladd, B. Kochenfender ve C. Coleman tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, 27 maddeden ve 4 alt ölçekten (okulu sevme alt ölçeği, işbirlikli katılım alt ölçeği, okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme) oluşmaktadır. Ölçekteki her madde "Uygun Değil", "Uygun" ve "Ta-

mamen Uygun” ifadeleriyle değerlendirilmektedir (Birch & Ladd, 1997). Ölçek Önder ve Gülay (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması sırasında elde edilen iç tutarlılık katsayıları şu şekildedir: Ölçeğin tamamı .67, okulu sevme alt ölçeği.81, işbirlikli katılım alt ölçeği.84, okuldan kaçınma alt ölçeği.73, kendi kendini yönetme alt ölçeği için .67 olarak belirlenmiştir (Önder ve Gülay, 2010).

Uygulama

Araştırmada, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği ile 5-6 Yaş Çocukları için Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği okul öncesi eğitimi öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Okul öncesi eğitimi öğretmenleri, uygulama öncesinde araştırma ve veri toplama araçları hakkında bilgilendirilmişlerdir. Akran seçimine dayalı sosyometri çocuklara uygulanmıştır. Çocuklar, bireysel olarak sınıf dışındaki sessiz, uyararı az olan bir odaya alınmıştır. Her bir çocuğa oyun oynamayı en sevdiği ve en sevmediği üç arkadaşının isimleri sorulmuştur.

Veri Analizi

Bu çalışmada, küçük çocukların akran ilişkilerinin okula uyum değişkenleri üzerindeki yordayıcı etkisini incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Basit doğrusal regresyon analizi bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi açıklayan istatistiksel tekniktir (Okur, 2009).

Bulgular

Tablo 1. Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri ile okula uyum değişkenleri arasındaki ilişkilere yönelik Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizi sonucu

Değişkenler	$\bar{\chi}$	sd	r	Değişkenler	$\bar{\chi}$	sd	r
Sosyal Etki	.000	1.41	-	Sosyal	.000	1.41	-
İşbirlikli Katı-	16.27	3.19	.232*	İşbirlikli	16.27	3.19	.187*
Okuldan Ka-	8.58	1.86	-.004	Okuldan	8.58	1.86	-.183*

Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	.131	Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	.051
Okulu Sevme	7.47	1.16	.056	Okulu Sevme	7.47	1.16	-.120
Aşırı Hareketlilik	1.34	1.75	-	Sosyal Olmayan Davranış	1.64	2.31	-
İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	-	İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	-
Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	.324**	Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	.114
Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	-.439**	Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	-.203*
Okulu Sevme	7.47	1.16	-.321**	Okulu Sevme	7.47	1.16	-.418**
Olumlu Sosyal Davranış	13.23	4.84	-	Dışlanma	1.69	2.53	-
İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	.472**	İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	-.226*
Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	-.315**	Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	.033
Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	.558**	Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	-.021
Okulu Sevme	7.47	1.16	.295**	Okulu Sevme	7.47	1.16	-.248**
Kaygılı-Korkulu Olma	2.12	2.55	-	Saldırganlık	1.72	2.35	-

İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	- .337**	İşbirlikli Katılım	16.27	3.19	- .404**
Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	.446**	Okuldan Kaçınma	8.58	1.86	.171
Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	- .322**	Kendi Kendini Yönetme	6.07	1.77	- .255**
Okulu Sevme	7.47	1.16	-	Okulu Sev-	7.47	1.16	-

* p <.005, ** p<.001

Tablo 1’de görüldüğü üzere okul öncesi dönem çocuklarının sosyal etki düzeyi ile okula uyum değişkenlerinden işbirlikli katılım arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($r=.232$, $p <.005$). Sosyal etki düzeyi arttıkça işbirlikli katılım düzeyi artmakta, sosyal etki düzeyi azaldıkça işbirlikçi katılım düzeyi de azalmaktadır. Sosyal etki ile okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Sosyal tercih düzeyi ile işbirlikli katılım arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($r=.187$ $p <.005$). Sosyal tercih düzeyi arttıkça işbirlikli katılım düzeyi artmakta, sosyal tercih düzeyi azaldıkça işbirlikçi katılım düzeyi de azalmaktadır. Sosyal tercih düzeyi ile okuldan kaçınma arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($r=-.183$, $p <.005$). Sosyal tercih düzeyi arttıkça okuldan kaçınma düzeyi azalmakta, sosyal tercih düzeyi azaldıkça işbirlikçi katılım düzeyi de artmaktadır. Sosyal tercih ile kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 1’de, aşırı hareketlilik düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=-.564$, $p <.001$), kendi kendini yönetme ($r=-.439$, $p <.001$) ve okulu sevme ($r=-.321$, $p <.001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Küçük çocukların aşırı hareketlilik düzeyleri arttıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme

ve okulu sevme değişkenleri azalmakta, aşırı hareketlilik düzeyleri azaldıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri artmaktadır. Aşırı hareketlilik düzeyi ile okuldan kaçınma ($r=-.324$, $p <.001$) arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Aşırı hareketlilik düzeyi arttıkça okuldan kaçınma düzeyi artmakta, aşırı hareketlilik düzeyi azaldıkça okuldan kaçınma düzeyi de azalmaktadır.

Sosyal olmayan davranış düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=-.357$, $p <.001$), kendi kendini yönetme ($r=-.203$, $p <.005$) ve okulu sevme ($r=-.418$, $p <.001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Çocukların sosyal olmayan davranış düzeyleri arttıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri azalmakta, sosyal olmayan davranış düzeyleri azaldıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri artmaktadır. Sosyal olmayan davranış düzeyi ile okuldan kaçınma değişkeni arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Olumlu sosyal davranış düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=.472$, $p <.001$), kendi kendini yönetme ($r=.558$, $p <.001$) ve okulu sevme ($r=.295$, $p <.001$) arasında olumlu yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Olumlu sosyal davranış düzeyi arttıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme düzeyleri artmakta, olumlu sosyal davranış düzeyi azaldıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme düzeyleri de azalmaktadır. Olumlu sosyal davranış düzeyi ile okuldan kaçınma ($r=-.315$, $p <.001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki vardır. Olumlu sosyal davranış düzeyi arttıkça okuldan kaçınma azalmakta, olumlu sosyal davranış düzeyi azaldıkça okuldan kaçınma değişkeni artmaktadır.

Dışlanma düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=-.226$, $p <.005$) ve okulu sevme ($r=-.248$, $p <.001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Küçük çocukların dışlanma düzeyleri arttıkça işbirlikli katılım ve okulu sevme değişkenleri azalmakta, dışlanma düzeyleri azaldıkça işbirlikli katılım ve okulu sevme değişkenleri artmaktadır. Dışlanma düzeyi ile

okuldan kaçınma ve kendi kendini yönetme değişkenleri arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Kaygılı-korkulu olma düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=-.337$, $p < .001$), kendi kendini yönetme ($r=-.332$, $p < .001$) ve okulu sevme ($r=-.369$, $p < .001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Çocukların kaygılı-korkulu olma düzeyleri arttıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri azalmakta, kaygılı-korkulu olma düzeyleri azaldıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri artmaktadır. Kaygılı-korkulu olma düzeyi ile okuldan kaçınma düzeyi arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişkinin olduğunu ortaya konulmuştur ($r=-.446$, $p < .001$). Kaygılı-korkulu olma düzeyi arttıkça okuldan kaçınma düzeyi artmakta, kaygılı-korkulu olma düzeyi azaldıkça okuldan kaçınma düzeyi de azalmaktadır.

Saldırganlık düzeyi ile işbirlikli katılım ($r=-.404$, $p < .001$), kendi kendini yönetme ($r=-.255$, $p < .001$) ve okulu sevme ($r=-.263$, $p < .001$) arasında olumsuz yönde, anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Çocukların saldırganlık düzeyleri arttıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme düzeyleri azalmakta, saldırganlık düzeyleri azaldıkça işbirlikli katılım, kendi kendini yönetme ve okulu sevme değişkenleri artmaktadır. Saldırganlık düzeyi ile okuldan kaçınma değişkeni arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 2. Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerinin okula uyum değişkenlerini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	R	R2	F	Std. Er.	β	t	p
Sosyal Etki İşbirlikli katılım	.232	.054	6.785	.201	.232	2.605	.010*
Sosyal Etki Okuldan Kaçınma	-.004	.000	.002	.121	.004	-.041	.967
Sosyal Etki	.131	.017	2.092	.114	-.131	1.446	.151

Kendi Kendini Yönetme							
Sosyal Etki Okulu Sevme	.056	.003	.375	.075	-.056	.613	.541
Sosyal Tercih İşbirlikli katılım	.187	.035	4.329	.203	-.187	- 2.081	.040*
Sosyal Tercih Okuldan Kaçınma	-.183	.033	4.107	.119	.183	2.027	.045*
Sosyal Tercih Kendi Kendini Yönetme	.051	.003	.314	.115	-.051	.560	.576
Sosyal Tercih Okulu Sevme	-.120	.015	1.751	.075	.120	- 1.323	.188
Aşırı Hareketlilik İşbirlikli katılım	-.564	.318	55.531	.138	.564	- 7.452	.000* *
Aşırı Hareketlilik Okuldan Kaçınma	.324	.105	14.001	.092	-.324	- 3.742	.000* *
Aşırı Hareketlilik Kendi Kendini Yönetme	-.439	.192	28.356	.083	.439	- 5.325	.000* *
Aşırı Hareketlilik Okulu Sevme	-.321	.103	13.669	.058	.321	- 3.697	.000* *
Sosyal Olmayan Davranış İşbirlikli katılım	-.357	.127	17.338	.118	.357	- 4.164	.000* *
Sosyal Olmayan Davranış Okuldan Kaçınma	.114	.013	1.581	.073	-.114	- 1.257	.211
Sosyal Olmayan Davranış	-.203	.041	5.119	.069	.203	- 2.263	.025*

Kendi Kendini Yönetme							
Sosyal Olmayan Davranış Okulu Sevme	-.418	.174	25.153	.042	.418	- 5.015	.000* *
Olumlu Sosyal Davranış İşbirlikli katılım	.472	.223	34.196	.053	.472	5.848	.000* *
Olumlu Sosyal Davranış Okuldan Kaçınma	-.315	.099	13.083	.033	.315	3.617	.000* *
Olumlu Sosyal Davranış Kendi Kendini Yönetme	.558	.311	53.685	.028	.558	7.327	.000* *
Olumlu Sosyal Davranış Okulu Sevme	.295	.087	11.323	.021	.295	3.365	.001* *
Dışlanma İşbirlikli katılım	-.226	.051	6.428	.112	.226	- 2.535	.013*
Dışlanma Okuldan Kaçınma	.033	.001	.129	.067	-.033	-.359	.720
Dışlanma Kendi Kendini Yönetme	-.021	.000	.052	.064	-.021	-.228	.820
Dışlanma Okulu Sevme	-.248	.062	7.812	.041	.248	- 2.795	.006*
Kaygılı Korkulu Olma İşbirlikli katılım	-.337	.113	15.225	.108	.337	- 3.902	.000* *

Kaygılı Korkulu Olma	.446	.199	29.524	.060	-.446	- 5.434	.000* *
Okuldan Kaçınma							
Kaygılı Korkulu Olma	-.322	.103	13.723	.060	.322	- 3.704	.000* *
Kendi Kendini Yönetme							
Kaygılı Korkulu Olma	-.369	.136	18.727	.039	.369	- 4.327	.000* *
Okulu Sevme							
Saldırganlık İşbirlikli katılım	-.404	.163	23.163	.114	.404	- 4.813	.000* *
Saldırganlık Okuldan Kaçınma	.171	.029	3.592	.071	-.171	- 1.895	.060
Saldırganlık Kendi Kendini Yönetme	-.255	.065	8.287	.067	.255	- 2.879	.005*
Saldırganlık Okulu Sevme	-.263	.069	8.877	.044	.263	- 2.980	.004*

* $p < .005$, ** $p < .001$

Tablo 2'ye göre, sosyal etki düzeyi, çocukların işbirlikli katılım düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır ($R=.232$, $R^2=.054$, $F=6.785$, $p<.005$). Sosyal etki düzeyi, okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme ve okulu sevme düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır. Sosyal tercih düzeyi, işbirlikli katılım ($R=.187$, $R^2=.035$, $F=4.329$, $p<.005$) ve okuldan kaçınma ($R=-.183$, $R^2=.033$, $F=4.107$, $p<.005$) düzeylerini düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Sosyal tercih düzeyi, kendi kendini yönetme ve okulu sevme düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır. Aşırı hareketlilik düzeyi, işbirlikli katılım ($R=-.564$, $R^2=.318$, $F=55.531$, $p<.001$), okuldan kaçınma ($R=.324$,

$R^2=.105$, $F=14.001$, $p<.001$), kendi kendini yönetme ($R=-.439$, $R^2=.192$, $F=28.356$, $p<.001$) ve okulu sevme ($R=-.321$, $R^2=.103$, $F=13.669$, $p<.001$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Sosyal olmayan davranış, işbirlikli katılım ($R=-.357$, $R^2=.127$, $F=17.338$, $p<.001$), kendi kendini yönetme ($R=-.203$, $R^2=.041$, $F=5.119$, $p<.005$) ve okulu sevme ($R=-.418$, $R^2=.174$, $F=25.153$, $p<.001$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Sosyal olmayan davranış, okuldan kaçınma düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır. Olumlu sosyal davranış düzeyi, işbirlikli katılım ($R=.472$, $R^2=.223$, $F=34.196$, $p<.001$), okuldan kaçınma ($R=-.315$, $R^2=.099$, $F=13.083$, $p<.001$), kendi kendini yönetme ($R=.558$, $R^2=.311$, $F=53.685$, $p<.001$) ve okulu sevme ($R=.295$, $R^2=.087$, $F=11.323$, $p<.001$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Dışlanma düzeyi, işbirlikli katılım ($R=-.226$, $R^2=.051$, $F=6.428$, $p<.005$) ve okulu sevme ($R=-.248$, $R^2=.062$, $F=7.812$, $p<.005$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Dışlanma düzeyi, okuldan kaçınma ve kendi kendini yönetme düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır. Kaygılı korkulu olma düzeyi, işbirlikli katılım ($R=-.337$, $R^2=.113$, $F=15.225$, $p<.001$), okuldan kaçınma ($R=.446$, $R^2=.199$, $F=29.524$, $p<.001$), kendi kendini yönetme ($R=-.322$, $R^2=.103$, $F=13.723$, $p<.001$) ve okulu sevme ($R=-.369$, $R^2=.136$, $F=18.727$, $p<.001$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Saldırganlık düzeyi, işbirlikli katılım ($R=-.404$, $R^2=.163$, $F=23.163$, $p<.001$), kendi kendini yönetme ($R=-.255$, $R^2=.065$, $F=8.287$, $p<.005$) ve okulu sevme ($R=-.263$, $R^2=.069$, $F=8.277$, $p<.001$) düzeylerini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamaktadır. Saldırganlık düzeyi, okuldan kaçınma düzeyini istatistiksel açıdan anlamlı biçimde yordamamaktadır.

Tartışma

Araştırmanın bulgularına göre akran ilişkileri değişkenlerinden sosyal etki, sosyal tercih, aşırı hareketlilik, sosyal olmayan davranış, olumlu sosyal davranış, dışlanma, kaygılı-

korkulu olma ve saldırganlık, okula uyum değişkenlerinden en az birini yordamaktadır. Aşırı hareketlilik, olumlu sosyal davranış, kaygılı-korkulu olma, okula uyum değişkenlerinin tamamını yordamıştır. Araştırma kapsamında ele alınan tüm akran ilişkisi değişkenlerinin tamamının okula uyum değişkenlerinden işbirlikli katılımı ilişkili bulunduğu ve işbirlikli katılımı yordayabildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, işbirlikli katılımın okula uyum değişkenleri içinde akran ilişkileriyle en bağlantılı değişken olduğu söylenebilir. Çocukların akran ilişkileri farklı boyutlarda (sevilme, sevilme, doğru ve yanlış davranışlar) da olsa işbirlikli katılımı etkileyebilmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre akran ilişkilerinin okula uyum açısından etkili bir değişken olduğu söylenebilir. Nitekim akran grupları, formal eğitim içerisinde gerek sınıf dinamiğini oluşturma, gerekse arkadaşlık ilişkileri açısından gereklidirler. Küçük çocukların akranları tarafından sevilmesi, onlarla düzenli bir şekilde, olumlu ilişkiler eşliğinde oyunlar oynamaları, okulu sevmelerine, okulda kendilerini mutlu ve rahat hissetmelerini de kolaylaştırabilecektir. Olumsuz akran ilişkileri de çocukların okul ortamında kendilerini güvensiz hissetmelerine yol açabilir. Johnson ve meslektaşları (2000), akranları tarafından sevilen ve kabul gören çocukların okula başarılı bir şekilde uyum sağlayabildiğini ifade etmişlerdir. Nakamichi, Nakamichi ve Nakazawa (2019), küçük çocukların sosyal problem çözme ve sosyal becerileri, sosyal uyumla ilişkili olabildiğini belirtmiştir. Okula uyum sağlamış çocuklar, akranları ve öğretmenleri tarafından daha çok kabul edilmekte ve öğretmenlerinden olumlu geri bildirimler alabilmektedirler (Ladd, Birch ve Buhs, 1999). Rotenberg ve meslektaşları (2008), 38 erkek, 27 kız çocukla gerçekleştirdikleri çalışmada, çocukların akran görüşüne dayalı güvenilirlikler ile okula uyum arasında ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmaya göre akranları tarafından güvenilir bulunan çocukların okula uyum düzeyleri, güvenilir bulunmayan çocuklara göre daha düşük düzeydedir (Rotenberg ve diğ., 2008). Ladd ve Sechler (2012), akran ilişkilerinde

sorun yaşayan çocukların, gelişimlerinde ve uyumlarında da birtakım aksaklıklara yol alabileceğini belirtmişlerdir.

Bu araştırmada, bazı akran ilişkileri değişkenleri, kendi kendini yönetme, okulu sevme ve okuldan kaçınma değişkenlerini yordamamıştır. Bu sonuç, akran ilişkileri dışındaki farklı değişkenlerin, küçük çocukların okula uyumu üzerinde akran ilişkilerine göre daha yüksek düzeyde etkili olabildiğini düşündürmektedir. Nitekim Odinko (2016) tarafından Nijerya'da 320 okul öncesi dönem çocuğu, 320 ebeveyn ve 80 öğretmen ile yapılan araştırmada, aile katılımı, öğretmen yeterliliği değişkenlerin okula uyum üzerinde etkili olabildiğini ifade etmiştir. Herndon ve meslektaşlarının (2013) Amerika'daki 308 okul öncesi dönem çocuğuyla gerçekleştirdikleri çalışmada ise duyguları ifade etme ve düzenleme becerilerinin okula uyum ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Al-Hendawi (2010), 5-11 yaş grubundan 77 çocuğu iki yıl izlediği araştırmasında çocukların mizaç özellikleri ile okula uyumları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi okul öncesi eğitim kurumlarına uyum sürecinde akran ilişkilerinin yanı sıra çocukların bireysel özellikleri ve aile değişkenlerinin de etkili olabilmektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda sonraki çalışmalar için bazı öneriler getirilebilir. Okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkileri ve okula uyumları ile ilgili farklı değişkenlerin (duygu düzenleme becerileri, anne-baba tutumları, öz-düzenleme becerileri, mizaç, öğretmen-çocuk ilişkisi vb.) etkileri incelenebilir. KKTC'de yaşayan küçük çocukların akran ilişkileri, okula uyumları başta olmak üzere sosyal yeterliliklerine yönelik çalışmalar arttırılabilir. Türkiye'de ve KKTC'de yaşayan çocukların akran ilişkileri ile okula uyum düzeyleri karşılaştırılabilir. Okul öncesi öğretmenlerine konu ile ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir. Öğretmenler, çocukların akran ilişkilerini, okula uyumlarını gözlem, sosyometri, derecelendirme ölçekleri, anektod gibi farklı tekniklerle düzenli olarak ortaya koyabilirler. Öğretmenler, okulun ilk

haftalarında anne-babaları okula uyum açısından bilgilendirebilir, aile katılımı etkinlikleri düzenleyebilirler. Küçük çocukların akran ilişkileri ve okula uyumlarının uzun süreli etkileri, boylamsal çalışmalarla izlenebilir.

Kaynaklar

- Al-Hendawi, M. (2010). *The predictive relationship between temperament, school adjustment, and academic achievement: A 2-year longitudinal study of children at-risk*. Unpublished doctoral dissertation. USA: Virginia Commonwealth University.
- Birch, S. H., ve Ladd, G. W. (1997). The teacher-child relationship and children's early school adjustment. *Journal of School Psychology*, 34(1), 61-79.
- Cook, K. D., Dearing, E., ve Zachrisson, H. D. (2017). Information sharing between teachers and early education programs during school entry in Norway: associations with children's school adjustment and success in the first year. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 11, 14. <https://doi.org/10.1186/s40723-017-0039-5>.
- Gülay, H. (2008), 5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlilik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Gülay-Ogelman, H. (2018). Sosyometrik teknikler. (Ed. A. Önder). *Okul öncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri*. 4. Basım (s. 77-91). Ankara: Eğiten Kitap.
- Herndon, K. J., Bailey, C. S., Shewark, E., Denham, S. A., ve Bassett, H. H. (2013). Preschoolers' Emotion Expression and Regulation: Relations with School Adjustment. *Journal of Genetic Psychology*, 174(0): 642-663.
- Howes, C. (1996). The earliest friendships. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W. W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence* (pp. 66-86). New York: Cambridge University Press.
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C.W., ve Poteat, M. G. (2000). Peer

- acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal* 27, 207-212.
- Kagan, S. L., ve Tarrant, K. (2010). Integrating pedagogy, practice and policy: A transition agenda. In S. L. Kagan & K. Tarrant (Eds.), *Transitions for young children: Creating connections across early childhood systems* (pp. 33-44). Baltimore: Brookes.
- Ladd G. W., Birch S. H., ve Buhs E. S. (1999). Children's social and scholastic lives in kindergarten: Related spheres of influence? *Child Development*. 70:1373-1400.
- Ladd, G. W., Kochenfender, B. J., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development*, 67, 1103-1118.
- Ladd, G. W., ve Profilet, S. M. (1996), The Child Behavior Scale: A Teacher-Report Measure of Young Children's Aggressive, Withdrawn, and Prosocial Behaviors. *Developmental Psychology*, (32), 6, ss. 1008-1024.
- Ladd, G. W., ve Sechler, C. M. (2012). Young children's peer relations and social competence. (Eds. O. N. Saracho, ve B. Spodek). *Handbook of Research on the Education of Young Children*. <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9780203841198.ch3>. Erişim tarihi: 22.01.2020.
- McDougall P., Hymel S., Vaillancourt T., ve Mercer L. (2001). The consequences of childhood peer rejection. In: Leary MR, ed. *Interpersonal rejection* London, England: Oxford University Press; 2001:213-247.
- Nakamichi, K., Nakamichi, N., ve Nakazawa, J. (2019). Preschool social-emotional competencies predict school adjustment in Grade 1, *Early Child Development and Care*, DOI: 10.1080/03004430.2019.1608978.
- Odinko, M. N. (2016). Promoting cognitive and emotional adjustment well of Nigerian children: Critical issues for early childhood teacher education. *JISTE*, 20(1), 6-18.
- Okur, S. (2009). *Parametrik ve parametrik olmayan basit doğrusal regresyon analiz yöntemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayımlanma-

muş yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

- Önder, A., ve Gülay, H. (2010). Reliability and validity of the Teacher Rating Scale of School Adjustment for 5-6 years of children. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1): 204-224.
- Rotenberg, K. J., Michalik, N., Esisenberg, N., ve Betts, L. R. (2008). The relations among young children's peer-reported trustworthiness, inhibitory control, and preschool adjustment. *Early Child Research Quarterly*, 23(2), 288-298.
- Rubin K. H., Bukowski W., Parker J. G. (1998). Peer interactions, relationships, and groups. In: Eisenberg N, ed. . Damon W, ed-in-chief. *Handbook of Child Psychology* vol 3. (pp. 619-700). New York, NY: J. Wiley.
- Shin, K. M., Cho, S. M., Shin, Y. M., ve Park, K. S. (2016). Effects of Early Childhood Peer Relationships on Adolescent Mental Health: A 6- to 8-Year Follow-Up Study in South Korea. *Psychiatry Investigation*, 13(4), 383-388.
- Strayer F. F. (1989). Co-adaptation within the early peer group: A psychobiological study of social competence. In: Schneider BH, Attali G, Nadel J, Weissberg R, eds. *Social competence in developmental perspective*. (pp. 145-174). New York, NY: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Wentzel, K. R. (2017). Peer relationships, motivation, and academic performance at school. In A. J. Elliot, C. S. Dweck, & D. S. Yeager (Eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application* (p. 586-603). The Guilford Press.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : İÖD.0.00-006-19-E.5438

2 Ekim 2019

Konu : Pembe Aytaç'ın Anket Çalışma İzni Hk.

Sayın Pembe AYTAÇ

Müdürlüğümüze bağlı okullardaki (Alayköy İlkokulu, Gaziveren Anaokulu, Cihangir - Düzova İlkokulu) öğrencilere uygulamak istediğiniz "**Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Akran İlişkileri ve Okul Uyumunun Değerlendirilmesi**" konulu çalışması, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş yapılan inceleme sonucunda gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Çalışma uygulanmadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve tamamlandıktan sonra da sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne iletilmesinin yasa gereği olduğunu bildirir, gereğini saygı ile rica ederim.

e-İmzalıdır
Hakkı BAŞARI
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Şlt. Mehmet Hasan Tuna Sokak No.5 Yenişehir 99010 LEFKOŞA
Tel: 2286893
Faks: 2287158

Bilgi için:Funda BİSTAN
Sekreter